

***Studia Turcologica Cracoviensia 13. Materials for a Historical Dictionary of New Persian Loanwords in Old Anatolian and Ottoman Turkish from the 13th to the 16th Century.* Marzanna Pomorska. Kraków 2013. 271 s.**

Sevim ERDEM ÇİÇEK*

1995 yılından itibaren Kraków Jagiellonian Üniversitesi, Doğu bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün çalışmalarıyla çıkan *Studia Turcologica Cracoviensia* dergisi¹ kimi sayılarında olduğu gibi 13. sayısını bir kitap çalışmasına ayırmıştır: Marzanna Pomorska, *13. Materials for a Historical Dictionary of New Persian Loanwords in Old Anatolian and Ottoman Turkish from the 13th to the 16th Century*.

Yayımlanan bu çalışma bize kitabın adında da açıkça ifade edildiği üzere 13. ve 16. yy.lar arasındaki Eski Anadolu ve Erken Dönem Osmanlı Türkçesindeki Yeni Farsça alıntılarının Tarihsel Sözlüğü için materyaller sunmaktadır.

Anadolu Türkçesindeki Yeni Farsça alıntı kelimeler üzerine yapılan ilk çalışmalar arasında Andreas Tietze'nin *Oriens* 20 (1967)'de çıkan (s. 125-168) "Persian Loanwords in Anatolian Turkish" adlı çalışması zikredebiliriz. Bu çalışma ile bu konuyu müstakil bir çalışma olarak ele almış olan Andreas Tietze, Anadolu Türkçesine girmiş 136 kelimeyi tahkik etmiştir. Ardından konu ile ilgili çalışan olarak Stanislaw Stachowski'yi görmekteyiz. Elinizdeki kitabın önsözünde de bu konuyla ilgili olarak kısaca şu bilgiler yer almaktadır: "1972'de Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça kelimeler üzerine yapılan çalışmalar Stanislaw Stachowski tarafından Cracow'da *Folia Orientalia*'da

* Arş. Gör. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sevimerdem@hotmail.com

1 (Tekin, T & Ölmez, M. (2014). *Türk Dilleri-Giriş*. Ankara. Bilgesu Yayıncılık. s. 195)

yayımlanmaya başlanmıştır. 1979'da sona eren seri Simurg yayımları arasında 1998'de basılarak *Türkiye'de Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntılar Sözlüğü* olarak yayımlanmıştır. Bu seri 16.- 18. yy.lar arasındaki transkripsiyon metinlerden faydalanılarak oluşturulmuştur. Stanislaw Stachowski yedi bölüm halinde yayımladığı çalışmasında 686 sözü alıntı kelimeyi sunmuştur." İçerdiği kelime sayısına baktığımızda Andreas Tietze'den çok daha kapsamlı bir çalışma ortaya koyduğunu görmekteyiz. Marzanna Pomorska kendisini bu araştırmaya cesaret ettiren kişinin Stanislaw Stachowski olduğunu söylemiş ve çalışmasını ona ithaf etmiştir.

Elinizdeki çalışma 13.-16 yy.lar arasındaki Kısaltmalar bölümünde adı verilen 25 eserin sonuna eklenen sözlüklerden istifade edilerek hazırlanmıştır. Yaklaşık 2000 madde başı içeren bu eserin amaçlarından biri Eski Anadolu ve Erken Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça ödünçlemeler hakkında tarihsel bir dokümantasyon sunmak olduğu belirtilmiştir. Bu tarz tarihsel sözlüklere tıpkı ele alınan söz varlığının niteliğine göre oluşturan lehçebilim sözlükleri, köken bilgisi sözlükleri, argo sözlükleri vd. gibi alanımızda ihtiyaç olduğu muhakkaktır. Tarihsel sözlüklerin oluşturulması dil çalışmalarında bize ilk olarak arayacağımız kelimenin hangi anlam ile hangi kaynak metinde geçtiğini tanımlaması yönünden pratik bir kullanım sağlayacak ve ayrıca bu kelimenin hangi yüzyılda, hangi eserde nasıl bir yazılma/biçimsel özelliğe sahip olduğunu gösterecektir. Ayrıca bize tarihî materyaller sunan bu sözlük dildeki alıntı kelimelerin iletişimini gösteren bir sözlüktür. Dildeki alıntı kelimeler, milletlerin birbirleri ile olan iletişimi göstermesi ve bu iletişimin niteliği hakkında bilgi vermesi sebebiyle önemlidir. İşte Marzanna Pomorska da bize sunduğu malzemede 13.-16. yy.lar arasındaki Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesindeki Yeni Farsça alıntıları gösteren bir kaynak olması sebebiyle önemli bir başvuru kaynağıdır.

Çalışma İçindekiler, Önsöz, Kısaltmalar ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın önsözü Kinga Maciuszak ve Marek Stachowski'ye sunulan teşekkür ile bitmektedir.

Sözlüğün nasıl hazırlandığını görmek amacıyla bu yazıyı birkaç madde başı ile örneklendirmenin uygun olacağı kanaatindeyiz:

cām 'glass; wine glass'- XIII: *cām* 'kadeh, bardak' (ŞH 186); XIII/XIV: *cām* 'kadeh' (YED 276); 1430: *cām* 'id., bardak' (GT 276); 1482: *cām* 'kadeh' (TN 361); 2/XV: *cām* 'sırça, cam; bardak, şişe ve toprak çeşidinden şarap kadehi' (CSD 293); XV: *cām* 'kadeh' (AŞ 61); XV/XVI: *cām* 'id., bardak' (YUZ 214); 1514/15: *cām* 'cup (wine)' (TŞ 48).-

=NPers. *ğām* ‘cup, chalice, goblet, bowl; glass, particularly when coloured and used in the windows of baths; looking-glass, mirror’. – Cf. Stachowski No. 46, Räsänen 123.

hurde ‘1. small, little; 2. fine point, nicety; 3. worthless’ – 2/XV: *hurde* ‘ufak, küçük; değersiz; ince, kırıntı; ince anlam’ (CSD 311).-

=NPers. *xurda* ‘small, fine, minute; anything small, trifle’. –Cf. Räsänen 163.

Burada verilen örnek madde başlarında kullanılan kaynaklardaki verilerin kitaba nasıl aktarıldığını görebilmekteyiz. Madde başı olarak verilen kelimelerin anlamları yazıldıktan sonra bu kelimelerin geçtiği eserlerin yüzyılları yazılarak oradaki anlamları aktarılmış ardından kullanılan eserlerin kısaltması ile o geçtiği eserdeki sayfa numarası verilmiştir. Tarihi eserlerden sonra Yeni Farsçadaki anlamı ve tanıklanabildiği diğer sözlüklerdeki sayfa numaraları da eklenmiştir.

Dildeki alıntıların geldiği kaynak dili kimi zaman bilsek de alıntının kaynağının bilinmediği birçok örnekle de karşılaşabilmekteyiz. Eğer her dilde bu tarz sözlükler kapsamı daha da geliştirilerek oluşturulursa başta dilcilerin sonra da konu ile ilgilenen herkesin ulaşabileceği pratik bir kaynağa kavuşmuş olacağız. Bu yüzden yapılan her çalışma yapılacak çalışmaları daha ileriye götürecek bir köprü konumundadır. Bu köprüye değerli bir taş eklediği için Marzanna Pomorska’ya teşekkürü bir borç bilirim.

